

'Geweldspatroon extreem-rechts niet onderkend'

Expert Heitmeyer over de blinde vlek voor extreem-rechts

Achtergrond - 8 december 2011 - Auteur: Marja Verburg

Niemand had zich kunnen voorstellen dat neonazi-terreurorganisaties in Duitsland konden bestaan, zei minister Friedrich van Binnenlandse Zaken in de week dat bekend werd dat drie neonazi's ruim 10 jaar lang onopgemerkt aanslagen plegend door Duitsland waren getrokken. Dat kon hij wel degelijk weten, zegt onderzoeker Wilhelm Heitmeyer. Extreem-rechts geweld werd structureel weggedrukt als randverschijnsel.

Het geweld van de terreurcel Nationalsozialistischer Untergrund (NSU) uit Zwickau komt niet uit de lucht vallen. "Er is sprake van continuïteit", zegt Wilhelm Heitmeyer, die al jaren onderzoek doet naar extreem-rechts, in een telefonisch interview. "Er zijn voorlopers geweest, zoals de aanslagplannen op een synagoge in München in 2003." Daar werden destijds verschillende neonazi's voor opgepakt en veroordeeld. Ook bij de aanslag op het Münchener Oktoberfest in 1980, waarbij 13 mensen om het leven kwamen en die geldt als een van de zwaarste naoorlogse Duitse terreurdaden, zou sprake zijn geweest van meerdere daders. Dat wijst op neonazistische geweldsstructuren zoals die nu ook naar voren komen.

Wilhelm Heitmeyer, directeur van Institut für interdisziplinäre Konflikt- und Gewaltforschung (IKG), brengt de ontwikkeling van discriminatie van minderheden en bevolkingsgroepen in kaart. Sinds 2002 onderzoekt zijn instituut jaarlijks gevoelens van bijvoorbeeld racisme, antisemitisme en vreemdelingenhaat.

Randverschijnsel

"Discriminatie van zwakke groepen in de samenleving, zoals buitenlanders, joden, daklozen en homo's, leidt tot legitimatie van rechts-extremisme en geweld", zegt Heitmeyer. Uit zijn onderzoek blijkt dat rechtsextremistische en rechtspopulistische ideeën vooral in Oost-Duitsland aanslaan. Daar is de politieke en sociale desintegratie sterker dan in West-Duitsland.

Wilhelm Heitmeyer geldt in Duitsland als autoriteit op het gebied van rechts-extremisme. Hij is directeur van het Institut für interdisziplinäre Konflikt- und

Gewaltforschung (IKG) aan de Universität Bielefeld, dat sociale desintegratie, etnisch-culturele conflicten, rechtsextremisme en geweld onderzoekt.

Tegelijkertijd is de aandacht van de overheid de afgelopen jaren vooral uitgegaan naar extreem-linkse groeperingen. “Men denkt dat die gevaarlijker zijn dan extreem-rechts”, zegt Heitmeyer. “Dat wordt geïnstrumentaliseerd door rechts-conservatieven.” Ook wordt gedaan alsof geweld tegen buitenlanders door extreem-rechts een soort randverschijnsel is van een verder intacte samenleving. “Dat is politiek naïef. Als je kijkt naar de overvallen op buitenlanders in Oost-Duitsland, daar ging het de afgelopen jaren net zo. Burgemeesters en andere hoogwaardigheidsbekleders van steden waar dat gebeurde zeiden dan bijvoorbeeld dat de slachtoffers het geweld hadden geprovoceerd. Het wordt niet als patroon, als probleem onderkend.”

Extreem-rechts geweld in Oost-Duitsland

Dat geldt eveneens voor landelijke politici, zegt Heitmeyer. Ook die drukken het probleem van extreem-rechts geweld het liefst weg naar een militante hoek. Er is wat hem betreft bijvoorbeeld te weinig gesproken over de dodelijke slachtoffers van extreem-rechts geweld in Oost-Duitsland sinds de eenwording. Er is niet eens enigheid over om hoeveel slachtoffers het gaat. “De overheid heeft het over 47 doden. Journalisten en wetenschappers tellen er tussen de 140 en de 150. Dat zegt iets over hoe de Duitse samenleving met slachtoffers omgaat en hoe het probeert het probleem weg te drukken.”

Overheden, politie en veiligheidsdiensten hebben lang niet willen weten hoe groot het rechts-extremistische probleem is, zegt ook Bernd Wagner, voormalig onderzoeker en kenner van de extreem-rechtse scene in Duitsland, in een interview met Spiegel Online. “Oost-Duitsland had investeringen nodig. Dan zijn berichten over militante nazi’s zeer storend”, aldus Wagner.

NPD-verbod

Onder Duitse politici wordt de roep om een verbod van de rechtsextremistische partij NPD weer luid. Daarmee los je de problemen niet op, zegt Heitmeyer. “Als je de NPD verbiedt, moet je nog meer infiltranten inzetten om te weten wat er gebeurt in rechts-extremistische kringen. Terwijl die infiltranten en de geheime diensten juist degenen zijn die zo tekort zijn geschoten.”

Heitmeyer erkent dat een succesvolle NPD ook gevaarlijk is. “Overal waar ze meer dan 5 procent van de stemmen haalt, vinden mensen dat de NPD een heel normale partij is, net als andere partijen.” Toch is een verbod gevaarlijker: dan is de partij niet meer zichtbaar en kun je er niet meer tegen optreden, zegt de

onderzoeker. Als rechts-extremisme niet meer zichtbaar is, verdwijnt ook de aandacht daarvoor. “Maar ondertussen blijven het gedachtegoed, de mensen en het gedrag bestaan.”

Dit is een artikel gedownload via duitslandinstituut.nl.

Artikel: <https://duitslandinstituut.nl/artikel/392/geweldspatroon-extreem-rechts-niet-onderkend>